

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (deveto vijeće)

25. travnja 2024.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Ugovor o hipotekarnom kreditu – Ugovorna odredba kojom se predviđa da potrošač snosi troškove povezane s ugovorom – Pravomoćna sudska odluka kojom se utvrđuje nepoštenost te ugovorne odredbe i kojom je se poništava – Tužba za povrat iznosa plaćenih na temelju nepoštene ugovorne odredbe – Početak tijeka zastarnog roka”

U predmetu C-484/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Prvostupanjski sud br. 20 u Barceloni, Španjolska), odlukom od 22. srpnja 2021., koju je Sud zaprimio 6. kolovoza 2021., u postupku

F C C,

M A B

protiv

Caixabank SA, prije Bankia SA

SUD (deveto vijeće),

u sastavu: O. Spineanu-Matei, predsjednica vijeća, S. Rodin (izvjestitelj) i L. S. Rossi, suci,

nezavisni odvjetnik: A. M. Collins,

tajnik: L. Carrasco Marco, administratorica,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 19. listopada 2023.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za osobe F C C i M A B, I. Fernández Grañeda, F. Gómez Hidalgo Terán i J. Zaera Herrera, *abogados*,
- za Caixabank SA, J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, J. Rodríguez Cárcamo i E. Valencia Ortega, *abogados*,

* Jezik postupka: španjolski

- za španjolsku vladu, A. Ballesteros Panizo i A. Pérez-Zurita Gutiérrez, u svojstvu agenata,
 - za talijansku vladu, G. Palmieri, u svojstvu agenta, uz asistenciju G. Rocchitta, *avvocato dello Stato*,
 - za Europsku komisiju, J. Baquero Cruz i N. Ruiz García, u svojstvu agenata,
- odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24. i ispravci SL 2024., L, str. 1.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osoba F C C i M A B, dvaju potrošača, i društva Caixabank SA, prije Bankia SA, kreditne institucije, u pogledu zahtjeva za povrat iznosa plaćenih na osnovi ugovorne odredbe čija je nepoštenost utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 predviđa:
„Države članice utvrđuju da nepoštene odredbe upotrijebljene u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem nisu obvezujuće za potrošača, kako je predviđeno nacionalnim pravom, te da ugovor i dalje obvezuje stranke na temelju tih odredaba ako može i dalje važiti bez tih nepoštenih odredaba.”
- 4 Članak 7. stavak 1. te direktive glasi:
„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

Španjolsko pravo

- 5 Člankom 121-20 Leya 29/2002, primera Ley del Código Civil de Cataluña (Zakon 29/2002, Prvi zakon Građanskog zakonika Katalonije) od 30. prosinca 2002. (BOE br. 32 od 6. veljače 2003., u daljnjem tekstu: katalonski Građanski zakonik), predviđeno je:
„Sve vrste zahtjeva zastarijevaju nakon deset godina, osim ako osoba prije toga dosjelošću ne stekne pravo ili ako ovim zakonikom ili posebnim zakonima nije drukčije određeno.”

- 6 Člankom 121–23. stavak 1. katalonskog Građanskog zakonika određeno je:
- „Nakon nastanka zahtjeva koji se može podnijeti, zastarni rok počinje teći kada nositelj zahtjeva sazna ili može razumno saznati za okolnosti na kojima se temelji zahtjev i za osobu protiv koje se može podnijeti.”
- 7 U skladu s člankom 121–11 tog zakonika:
- „Razlozi za prekid zastare su:
- (a) Podnošenje tužbe sudovima, čak i ako ona bude odbačena zbog povrede postupka.
 - (b) Pokretanje arbitražnog postupka u vezi s tražbinom ili podnošenje tužbe kojom se zahtijeva da sud imenuje arbitražne suce.
 - (c) Izvansudski postupak naplate tražbine.
 - (d) Priznavanje prava ili odricanje od zastare osobe od koje se dug može potraživati tijekom zastarnog roka.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 8 Stranke iz glavnog postupka sklopile su ugovor o hipotekarnom kreditu 2007. godine. Budući da je odredba tog ugovora na temelju koje su tužitelji iz glavnog postupka bili dužni snositi sve troškove koji se odnose na osnivanje hipoteke (u daljnjem tekstu: ugovorna odredba o troškovima) poništena presudom Juzgada de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (Prvostupanjski sud br. 50 u Barceloni, Španjolska) od 2. svibnja 2019., tužiteljima iz glavnog postupka vraćeni su iznosi plaćeni na temelju javnobilježničkih pristojbi.
- 9 Dana 23. veljače 2021. potonji su podnijeli tužbu sudu koji je uputio zahtjev Juzgadu de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Prvostupanjski sud br. 20 u Barceloni, Španjolska), kojom su zahtijevali povrat iznosa plaćenih na temelju ugovorne odredbe o troškovima kad je riječ o upisnim pristojbama i troškovima obrade, u iznosu od 295,36 eura.
- 10 Pred sudom koji je uputio zahtjev Caixabank ističe da je tužba tužiteljâ iz glavnog postupka zastarjela. Prema mišljenju tog društva, zastarni rok, koji u skladu s katalonskim Građanskim zakonikom iznosi deset godina, počeo je teći od trenutka osnivanja hipoteke 2007., kada su plaćeni iznosi čiji je povrat predmet glavnog postupka.
- 11 Sa svoje strane, tužitelji iz glavnog postupka tvrde da, na temelju zaključka koji proizlazi iz presude od 22. travnja 2021., Profi Credit Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313), zastarni rok počinje teći tek od trenutka u kojem je Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (Prvostupanjski sud br. 50 u Barceloni) utvrdio ništavost ugovorne odredbe o troškovima. Oni dodaju da je u presudi od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance (C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470), Sud presudio da zastarni rok ne može početi teći od trenutka sklapanja ugovora.
- 12 Sud koji je uputio zahtjev smatra da se nameće pitanje o trenutku od kojeg se mora smatrati da su potrošaču bile poznate činjenice na kojima se temelji tužba za povrat iznosa plaćenih na temelju poništene ugovorne odredbe. Prema njegovu mišljenju, članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13, a stoga i načelo djelotvornosti prava Unije, nesumnjivo bi bili poštovani ako bi

zastarni rok počinjao teći od trenutka utvrđenja ništavosti ugovorne odredbe o troškovima. Međutim, mogla bi biti riječ, iako je to prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev mnogo upitnije, o datumu na koji je potrošač o kojem je riječ podmirio te iznose, to jest datumu na koji je Tribunal Supremo (Vrhovni sud, Španjolska) donio presudu kojom je standardizirana ugovorna odredba – čiji je doseg istovjetan doseg ugovorne odredbe o troškovima – proglašena nepoštenom.

- 13 Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev smatra da bi, ako bi zastara počinjala teći od trenutka podmirjenja troškova, tužba u tom slučaju bila zastarjela i potrošači ne bi mogli ishoditi povrat neopravdano isplaćenih iznosa. Suprotno tomu, ako bi zastarni rok trebao početi teći od datuma gorenavedene presude Tribunala Supremo (Vrhovni sud), to jest 23. prosinca 2015., ili datuma na koji je sudskom odlukom utvrđena ništavost ugovorne odredbe o troškovima, u predmetnom slučaju 2. svibnja 2019., desetogodišnji zastarni rok još nije istekao i njima još uvijek može biti naknađena šteta.
- 14 U tim je okolnostima Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Prvostupanjski sud br. 20 u Barceloni) odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Je li u skladu s člankom 38. [Povelje Europske unije o temeljnim pravima], načelom djelotvornosti prava Unije te člankom 6. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 1. Direktive [93/13] to da rok za zastaru tužbe za povrat iznosa plaćenih na temelju nepoštene ugovorne odredbe, poput ugovorne odredbe o troškovima, počne teći prije nego što se navedena odredba proglasi ništavom zbog nepoštenosti?
2. Je li u skladu s člankom 38. Povelje o temeljnim pravima, načelom djelotvornosti prava Unije te člankom 6. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 1. Direktive 93/13 to da takav zastarni rok počne teći od datuma na koji sud koji je nadležan za utvrđivanje sudske prakse, poput Tribunala Supremo (Vrhovni sud), proglasi konkretnu ugovornu odredbu nepoštenom, neovisno o tome je li potrošač upoznat sa sadržajem te presude?
3. Je li u skladu s člankom 38. Povelje o temeljnim pravima, načelom djelotvornosti prava Unije te člankom 6. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 1. Direktive 93/13 to da se utvrdi da u dugoročnom ugovoru rok za zastaru tužbe za povrat troškova nastalih [na temelju nepoštene ugovorne odredbe] na temelju osnivanja hipoteke počinje teći u trenutku podmirjenja tih troškova, s obzirom na to da učinci nepoštene odredbe tada prestaju i da nema rizika da se ona ponovno primijeni?”

O prethodnim pitanjima

- 15 Uvodno valja podsjetiti na to da je Sud već presudio da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da u načelu valja smatrati da ugovorna odredba koja je proglašena nepoštenom nikada nije postojala, tako da ona ne može utjecati na potrošača. Prema tome, sudsko utvrđenje nepoštenosti takve ugovorne odredbe mora, u načelu, imati za posljedicu ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da navedene ugovorne odredbe nije ni bilo (presude od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 61. i od 15. lipnja 2023., Bank M. (Posljedice poništenja ugovora), C-520/21, EU:C:2023:478, t. 57.).

- 16 Iz toga proizlazi da obveza nacionalnog suda da izuzme iz primjene nepoštenu ugovornu odredbu kojom se nalaže plaćanje iznosa za koje se uspostavilo da su neosnovani ima, u načelu, odgovarajući restitucijski učinak u odnosu na te iznose (presude od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 62. i od 15. lipnja 2023., Bank M. (Posljedice poništenja ugovora), C-520/21, EU:C:2023:478, t. 58.).
- 17 Naime, nepostojanje takvog učinka moglo bi dovesti u pitanje preventivni učinak koji se člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13, u vezi s njezinim člankom 7. stavkom 1., želi pridati utvrđenju nepoštenosti odredaba sadržanih u ugovorima koje je prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge sklopio s potrošačima (presude od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 63. i od 15. lipnja 2023., Bank M. (Posljedice poništenja ugovora), C-520/21, EU:C:2023:478, t. 58.).
- 18 Točno je da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 zahtijeva od država članica da predvide da nepoštene ugovorne odredbe nisu obvezujuće za potrošače „prema nacionalnom pravu” (presude od 6. listopada 2009., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, t. 57. i od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 64.).
- 19 Međutim, uređenje u nacionalnom pravu zaštite zajamčene potrošačima Direktivom 93/13 ne može izmijeniti opseg a time ni sadržaj te zaštite i time dovesti u pitanje jačanje njezine djelotvornosti donošenjem ujednačenih pravila o nepoštenim ugovornim odredbama, što je bila namjera zakonodavca Unije, kao što je navedeno u uvodnoj izjavi 10. Direktive 93/13 (presude od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 65. i od 15. lipnja 2023., Bank M. (Posljedice poništenja ugovora), C-520/21, EU:C:2023:478, t. 60.).
- 20 Slijedom toga, iako je zadaća država članica putem svojeg nacionalnog prava definirati uvjete pod kojima se utvrđuje nepoštenost odredbe sadržane u ugovoru te pod kojima se proizvode konkretni pravni učinci tog utvrđenja, ono i dalje mora omogućavati ponovno uspostavljanje činjenične i pravne situacije u kojoj bi potrošač bio da te nepoštene ugovorne odredbe nije ni bilo, među ostalim, uspostavljanjem prava na povrat koristi koje je prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge neosnovano stekao na potrošačevu štetu na temelju navedene nepoštene ugovorne odredbe (presude od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 66. i od 15. lipnja 2023., Bank M. (Posljedice poništenja ugovora), C-520/21, EU:C:2023:478, t. 61.).

Prvo i treće pitanje

- 21 Svojim prvim i trećim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 te članak 38. Povelje o temeljnim pravima tumačiti na način da im se protivi to da rok za zastaru tužbe za povrat troškova koje je potrošač podmirio u trenutku sklapanja ugovora s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge na temelju ugovorne odredbe čija je nepoštenost utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom koja je donesena nakon podmirenja tih troškova počinje teći od datuma tog podmirenja ili, u svakom slučaju, prije nego što je tom odlukom utvrđena ništavost te ugovorne odredbe.
- 22 Valja podsjetiti na to da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, u nedostatku posebnih propisa Unije u tom području, unutarnji pravni poredak svake države članice treba, na temelju načela postupovne autonomije, uspostaviti postupovna pravila za sudske postupke koji moraju osigurati zaštitu prava koja pojedinci izvode iz prava Unije, ali pod uvjetom da ona nisu nepovoljnija od onih koja uređuju slične situacije u unutarnjem pravu (načelo ekvivalentnosti) i da u praksi ne

onemogućuju ili pretjerano ne otežavaju korištenje prava dodijeljenih pravom Unije (načelo djelotvornosti) (presuda od 22. travnja 2021., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, t. 52. i navedena sudska praksa).

- 23 Što se tiče načela djelotvornosti, o kojem je jedino riječ u ovom predmetu, valja istaknuti da se svaki slučaj u kojem se postavlja pitanje onemogućuje li nacionalna postupovna odredba ili pretjerano ne otežava primjenu prava Unije mora analizirati uzimajući u obzir mjesto te odredbe u cjelokupnom postupku, njegov tijek i posebnosti, pred različitim nacionalnim sudovima. U tom pogledu valja, ovisno o slučaju, uzeti u obzir načela na kojima se temelji nacionalni pravosudni sustav, kao što su to zaštita pravâ obrane, načelo pravne sigurnosti i dobro odvijanje postupka (presuda od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 28. i navedena sudska praksa).
- 24 Usto, Sud je pojasnio da obveza država članica da osiguraju djelotvornost prava koja subjekti imaju na temelju prava Unije podrazumijeva osobito, kad je riječ o pravima koja proizlaze iz Direktive 93/13, zahtjev djelotvorne sudske zaštite, također uspostavljen člankom 47. Povelje o temeljnim pravima koji vrijedi, među ostalim, što se tiče utvrđivanja postupovnih pravila o pravnim sredstvima pred sudom koja se temelje na tim pravima (presuda od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 29. i navedena sudska praksa).
- 25 Što se tiče analize značajki zastarnog roka poput onoga o kojemu je riječ u glavnom postupku, Sud je pojasnio da se u toj analizi posebno moraju ispitati trajanje tog roka i način njegove primjene, uključujući događaj od kojeg on počinje teći (presuda od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 30. i navedena sudska praksa).
- 26 Iako je Sud presudio da se na zahtjev koji je potrošač podnio radi utvrđenja nepoštenosti odredbe sadržane u ugovoru koji je on sklopio s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge ne može primjenjivati nikakav zastarni rok (presuda od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 38. i navedena sudska praksa), on je pojasnio da se članku 6. stavku 1. i članku 7. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi nacionalni propis koji propisuje zastarni rok za zahtjev takvog potrošača za ostvarivanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja, ne dovodeći u pitanje poštovanje načela ekvivalentnosti i djelotvornosti (vidjeti u tom smislu presudu od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 39. i navedenu sudsku praksu).
- 27 Stoga valja smatrati da isticanje prigovora zastarnog roka u odnosu na restitucijske zahtjeve koje su potrošači podnijeli radi ostvarivanja prava koja imaju na temelju Direktive 93/13 nije samo po sebi protivno načelu djelotvornosti jer njegova primjena u praksi ne onemogućuje ili pretjerano ne otežava ostvarivanje prava dodijeljenih tom direktivom (presuda od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 40. i navedena sudska praksa).
- 28 U tom pogledu u obzir treba uzeti slabiji položaj potrošača u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluge, kako u pogledu pregovaračke snage tako i u pogledu razine obaviještenosti, što je situacija koja ga navodi da prihvati uvjete koje je prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge unaprijed sastavio, bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj. Jednako tako, valja podsjetiti na to da potrošači mogu ne znati za nepoštenost odredbe ugovora o hipotekarnom kreditu ili mogu ne razumjeti opseg svojih prava koja proizlaze iz Direktive 93/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 45. i navedenu sudsku praksu).

- 29 U tom kontekstu, Sud je presudio da primjena zastarnog roka koji počinje teći nakon potpisivanja ugovora u mjeri u kojoj ona podrazumijeva da potrošač može zahtijevati povrat iznosa koje jepodmirio u okviru izvršenja ugovorne odredbe koja je proglašena nepoštenom samo u određenom roku nakon potpisivanja ugovora, neovisno o tome je li on znao ili razumno mogao znati za nepoštenost te ugovorne odredbe – može pretjerano otežati ostvarivanje prava tog potrošača koje on ima na temelju Direktive 93/13 i stoga povrijediti načelo djelotvornosti, u vezi s načelom pravne sigurnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 91.; vidjeti isto tako analogijom presudu od 22. travnja 2021., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, t. 63.).
- 30 Tako u predmetnom slučaju iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da, s obzirom na to da je ugovorna odredba o troškovima proizvela učinke u trenutku sklapanja ugovora, koji odgovara trenutku podmirenja tih troškova, utvrđenje toga da rok za zastaru tužbe za povrat navedenih troškova počinje teći od trenutka tog sklapanja i tog plaćanja dovelo bi do toga da bi na datum podnošenja tužbe za povrat tužiteljâ iz glavnog postupka, ona već bila zastarjela neovisno o tome jesu li potrošači saznali ili su barem razumno mogli saznati za nepoštenost ugovorne odredbe o troškovima.
- 31 S obzirom na sudsku praksu navedenu u točkama 28. i 29. ove presude, valja smatrati da zastarni rok ne može početi teći od datuma sklapanja ugovora koji sadržava nepoštenu odredbu kao takvog ni od datuma podmirenja troškova o kojima je riječ kao takvog.
- 32 Suprotno tomu, u okolnostima poput onih u glavnom predmetu, na datum na koji je odluka kojom je utvrđeno da je ugovorna odredba nepoštena i da je se stoga poništava postala pravomoćna, potrošaču je zasigurno poznato da je ta ugovorna odredba nezakonita. Stoga u načelu od tog datuma potrošač može učinkovito isticati prava koja mu daje Direktiva 93/13 te od tog datuma stoga može početi teći rok za zastaru tužbe za povrat, čiji je glavni cilj ponovna uspostava pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da nije ni bilo navedene ugovorne odredbe, kako proizlazi iz točaka 15. i 20. ove presude.
- 33 Naime, u tom trenutku, zbog toga što je riječ o sudskoj odluci koja je pravomoćna i čiji je adresat potrošač o kojem je riječ, potonjem je omogućeno da sazna za nepoštenost ugovorne odredbe o kojoj je riječ i da sam ocijeni svrsishodnost podnošenja tužbe za povrat iznosa na temelju te ugovorne odredbe u roku koji je za to određen nacionalnim pravom.
- 34 Stoga je zastarni rok koji počinje teći od datuma pravomoćnosti odluke kojom se utvrđuje nepoštenost ugovorne odredbe te kojom je se zato poništava spojiv s načelom djelotvornosti, s obzirom na to da potrošač može saznati svoja prava prije nego li što taj rok počne teći ili prije nego li što istekne (vidjeti u tom smislu presudu od 10. lipnja 2021., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 46. i navedenu sudsku praksu).
- 35 Međutim, valja pojasniti da, iako se, kao što proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 29. ove presude, Direktivi 93/13 protivi to da rok za zastaru tužbe za povrat iznosa koje je potrošač podmirio na temelju nepoštene ugovorne odredbe može početi teći neovisno o tome je li taj potrošač znao ili razumno mogao znati da je ta ugovorna odredba nepoštena, toj se direktivi ne protivi to da prodavatelj robe ili pružatelj usluge ima pravo dokazivati da je navedeni potrošač znao ili razumno mogao znati za to prije nego što se donese presuda kojom se utvrđuje ništavost navedene ugovorne odredbe.

- 36 U tim okolnostima nije potrebno protumačiti članak 38. Povelje o temeljnim pravima kako bi se utvrdilo protivi li se njome utvrđenim temeljnim pravima nacionalna praksa poput one koja je predmet ovog pitanja.
- 37 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo i treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13, u vezi s načelom djelotvornosti, treba tumačiti na način da im se protivi to da rok za zastaru tužbe za povrat troškova koje je potrošač podmirio u trenutku sklapanja ugovora s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge na temelju ugovorne odredbe čija je nepoštenost utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom koja je donesena nakon podmirenja tih troškova počinje teći od datuma tog podmirenja, neovisno o tome je li taj potrošač znao ili razumno mogao znati da je ta ugovorna odredba nepoštena od trenutka navedenog podmirenja ili prije nego što je tom odlukom utvrđena ništavost te ugovorne odredbe.

Drugo pitanje

- 38 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da im se protivi to da rok za zastaru tužbe za povrat troškova koje je potrošač podmirio na temelju odredbe ugovora sklopljenog s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge, čija je nepoštenost utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom, počinje teći od datuma na koji je nacionalni vrhovni sud donio raniju presudu u različitom predmetu kojom je standardiziranu ugovornu odredbu koja odgovara toj odredbi tog ugovora proglasio nepoštenom.
- 39 Kao što proizlazi iz sudske prakse navedene u točkama 15. i 20. ove presude, cilj Direktive 93/13 je omogućiti ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da te nepoštene ugovorne odredbe nije ni bilo, među ostalim, uspostavljanjem prava na povrat koristi koje je prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge neosnovano stekao na potrošačevu štetu na temelju navedene nepoštene ugovorne odredbe.
- 40 Utvrđivanje toga da rok za zastaru tužbe za povrat troškova koje je potrošač podmirio na temelju nepoštene ugovorne odredbe počinje teći od datuma na koji je nacionalni vrhovni sud donio presudu kojom je standardiziranu ugovornu odredbu koja odgovara odredbi iz spornog ugovora proglasio nepoštenom u brojnim bi slučajevima omogućilo prodavatelju robe odnosno pružatelju usluge da zadrži iznose koje je potrošač neopravdano podmirio na temelju nepoštene ugovorne odredbe, što bi bilo nespojivo sa zahtjevom koji proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 29. ove presude, prema kojoj početak tog roka ne može biti određen neovisno o tome je li taj potrošač znao ili razumno mogao znati za nepoštenost te ugovorne odredbe na kojoj se temelji pravo na povrat a da pritom prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge nema obvezu dužne pažnje i obavješćivanja u odnosu na potrošača, čime se naglašava njegov slabiji položaj koji Direktiva 93/13 nastoji premostiti.
- 41 Usto, budući da u tom pogledu ne postoji obveza obavješćivanja koju bi imao prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge, ne može se pretpostaviti da je potrošač razumno mogao znati za to da odredba sadržana u njegovu ugovoru ima jednak doseg kao i standardizirana ugovorna odredba čiju je nepoštenost utvrdio nacionalni vrhovni sud.
- 42 Naime, iako sudska praksa vrhovnog suda države članice može, pod uvjetom dostatne javnosti, omogućiti potrošaču da sazna za nepoštenost tipske ugovorne odredbe umetnute u njegov ugovor s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge, ipak se od tog potrošača, kojeg

Direktiva 93/13 nastoji zaštititi s obzirom na njegovu nepovoljniju situaciju u odnosu na prodavatelja robe odnosno pružatelja usluge, ne može očekivati da poduzme korake koji zapravo spadaju u pravno istraživanje (vidjeti u tom smislu presudu od 13. srpnja 2023., Banco Santander (Upućivanje na službeni indeks), C-265/22, EU:C:2023:578, t. 60.).

- 43 Usto, s tim u vezi valja naglasiti da takva nacionalna sudska praksa *ipso facto* nužno ne omogućava proglašavanje nepoštenima svih ugovornih odredaba te vrste sadržanih u svim ugovorima između prodavatelja robe odnosno pružatelja usluge i potrošača u pravnom poretku te države članice. Kada je nacionalni vrhovni sud proglasio nepoštenom standardiziranu ugovornu odredbu, još u načelu valja u svakom pojedinom slučaju odrediti kojoj je mjeri odredba sadržana u ugovoru konkretno istovjetna toj standardiziranoj ugovornoj odredbi te je se po istoj osnovi kao i potonju mora proglasiti nepoštenom.
- 44 Naime, u skladu s člankom 3. stavkom 1. i člankom 4. stavkom 1. Direktive 93/13, ispitivanje eventualne nepoštenosti odredbe ugovora koji su sklopili prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge i potrošač, koje podrazumijeva određivanje toga stvara li ta odredba znatnu neravnotežu između prava i obveza ugovornih strana na štetu potrošača, mora se obaviti s obzirom na, među ostalim, sve okolnosti njegova sklapanja. Takvo ispitivanje svakog pojedinog slučaja tim je važnije ako nepoštenost ugovorne odredbe može proizlaziti iz njezine netransparentnosti. Tako se u načelu nepoštenost posebne ugovorne odredbe ne može presumirati, s obzirom na to da takva kvalifikacija može ovisiti o posebnim okolnostima sklapanja svakog ugovora, a osobito o posebnim informacijama koje je pojedinom potrošaču pružio pojedini prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge.
- 45 Iz tih razmatranja proizlazi da se od prosječnog potrošača koji je u razumnoj mjeri obaviješten, pažljiv i oprezan ne može zahtijevati ne samo da se samoinicijativno redovito informira o odlukama nacionalnog vrhovnog suda o standardiziranim odredbama sadržanima u ugovorima iste prirode kao što su oni koje je mogao sklopiti s prodavateljima robe ili pružateljima usluge, nego ni da usto na temelju presude nacionalnog vrhovnog suda odredi je li ugovorna odredba poput one koja je umetnuta u poseban ugovor nepoštena.
- 46 Usto, bilo bi u suprotnosti s Direktivom 93/13 da prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge ima koristi od svoje pasivnosti u odnosu na nezakonitost koju je utvrdio nacionalni vrhovni sud. Naime, u okolnostima poput onih u glavnom predmetu, prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge koji ima svojstvo kreditne institucije u načelu ima pravnu službu koja je specijalizirana za određeno područje, koja je sastavila ugovor o kojem je riječ u ovom predmetu i koja je u stanju pratiti razvoj sudske prakse tog suda i iz toga izvući zaključke o ugovorima koje je ta institucija već sklopila. Takva bankovna ustanova u načelu ima i službu za klijente koja raspolaže svim informacijama nužnima za jednostavno kontaktiranje klijenata o kojima je riječ.
- 47 S obzirom na prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da im se protivi to da rok za zastaru tužbe za povrat troškova koje je potrošač podmirio na temelju odredbe ugovora sklopljenog s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge, čija je nepoštenost utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom, počinje teći od datuma na koji je nacionalni vrhovni sud donio raniju presudu u različitom predmetu kojom je standardiziranu ugovornu odredbu koja odgovara toj odredbi tog ugovora proglasio nepoštenom.

Troškovi

- 48 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (deveto vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima, u vezi s načelom djelotvornosti,**

treba tumačiti na način da im se:

protivi to da rok za zastaru tužbe za povrat troškova koje je potrošač podmirio u trenutku sklapanja ugovora s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge na temelju ugovorne odredbe čija je nepoštenost utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom koja je donesena nakon podmirenja tih troškova počinje teći od datuma tog podmirenja, neovisno o tome je li taj potrošač znao ili razumno mogao znati da je ta ugovorna odredba nepoštena od trenutka navedenog podmirenja ili prije nego što je tom odlukom utvrđena ništavost te ugovorne odredbe.

- 2. Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13**

treba tumačiti na način da im se:

protivi to da rok za zastaru tužbe za povrat troškova koje je potrošač podmirio na temelju odredbe ugovora sklopljenog s prodavateljem robe odnosno pružateljem usluge, čija je nepoštenost utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom, počinje teći od datuma na koji je nacionalni vrhovni sud donio raniju presudu u različitom predmetu kojom je standardiziranu ugovornu odredbu koja odgovara toj odredbi tog ugovora proglasio nepoštenom.

Potpisi